

Závěrečná konference projektu COPERISK & XVIII. ročník národní adiktologické konference (Cena adiktologie)

Jaroslav Šejvl

e-mail | jaroslav.sejvl@lf1.cuni.cz

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Cenu Kiron získala Terapeutická komunita Sejřek za inovativní program pro klienty s duálními diagnózami. Cenu za instituci převzal Patrik Folíř

Dne 16. 11. 2023 se v prostorách děkanátu 1. LF UK v Praze konala závěrečná konference projektu COPERISK („Vývoj a pilotní ověření regionálního vzdělávacího modulu prevence duševního onemocnění dětí a dospívajících s důrazem na rizikové chování“, reg. č. ZD-ZDOVA1-012), v rámci XVIII. ročníku národní adiktologické konference, společně s vyhlášením laureátů Cena adiktologie a Cena Kiron 2023.

Úvodní slovo na zahájení konference přednesli prof. MUDr. Martin Vokurka, CSc. (děkan 1. LF UK), Mgr. Jana Havlíková (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy), prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D. (přednosta Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze), a Mgr. Lenka Šťastná, Ph.D. (předsedkyně České asociace adiktologů, z. s.).

Odborný program – rozložený do tří samostatných bloků – zahájily Elizabeth Nováková a Renáta Habiňáková s tématem významu komunitní prevence, toho, co o ní víme a jaký má systematický přínos, ale i specifický přínos pro snižování výskytu rizikového chování dětí a dospívajících. V další přednášce autorky Elizabeth Nováková a Andrea Matějková zevrubně popisovaly specifika jednotlivých lokalit, kde byl projekt realizován (Praha 11, Havířov a Orlová), jejich silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby. Blok byl zakončen přednáškou na téma, které subjekty je vhodné/nutné zapojit do realizace komunitní prevence (Jaroslav Šejvl a Miroslava Mašlániová).

Druhý blok se věnoval v prvním příspěvku tématu nově připravené metodiky, která se zaměřuje na práci s třídním kolektivem a na přípravu dětí na soft skills (přednášely Elizabeth Nováková a Renáta Habiňáková). V druhém příspěvku byl představen návrh struktury pilotního preventivního metodického programu zaměřeného na práci s rodiči k posilování jejich rodičovských kompetencí – Rodina spolu, který za autorský kolektiv přednesli Filip Šedivý a Lenka Skácelová. Posledním příspěvkem druhého bloku bylo téma věnované vzdělávání zdravotnických pracovníků v krátkých intervencích v oblasti závislostí, poruch příjmu potravy a sebepoškozování (připravili Jaroslav Šejvl, Miroslava Mašlániová a Tadeáš Samuel Zborník).

Poslední, třetí blok, se ve svém úvodu věnoval výsledkům evaluace pilotního zavedení preventivních aktivit v oblasti duševního zdraví dětí a dospívajících v různých lokalitách České republiky – Praha 11, Havířov a Orlová, autorů Romana Gabrhelíka, Svetlany Skurtveit, Michala Miovského a Jaroslava Šejvla. Předposledním příspěvkem bylo seznámení posluchačů s rolí norského partnera – tento příspěvek společně připravili Jaroslav Šejvl jako vedoucí projektu, Roman Gabrehlík, který byl evaluátorem projektu, Svetlana Skurtveit jako zástupce norského partne-

ra, a Michal Miovský, který doplnil svůj úhel pohledu vzájemné spolupráce z pohledu přednosti kliniky.

Poslední příspěvek se věnoval tématu, které je neuralgickým bodem většiny projektů – udržitelnost preventivních aktivit (vzdělávání) po jeho ukončení. Příspěvek společně připravili a přednesli Jaroslav Šejvl, Elizabeth Nováková a Andrea Matějková.

ANOTACE JEDNOTLIVÝCH PŘÍSPĚVKŮ

Elizabeth Nováková & Renáta Habiňáková: Komunitní prevence – co o ní víme a k čemu je dobrá?

Komunitní přístup v prevenci zahrnuje řadu procesů směřujících k podpoře rovnováhy mezi potřebami členů komunity a komunitními zdroji. V komunitní práci se klientem stává komunita, se svými specifickými charakteristikami, potřebami, možnostmi a zdroji. Preventivní práce v komunitě zahrnuje například analýzu potřeb založenou na epidemiologických datech, budování kapacit, tvorbu strategických plánů, implementaci politik, strategií a preventivních programů a v neposlední řadě také evaluaci realizovaných aktivit. Příspěvek přináší přehled možností práce s komunitou a představuje nástroje pro podporu principu decentralizovaného přístupu k prevenci.

Elizabeth Nováková & Andrea Matějková: Specifika lokalit zapojených do projektu

Tématem příspěvku je popis komunitní spolupráce ve městech Orlová a Havířov a v městské části Praha 11, ve kterých byl projekt COPERISK realizován. Autorky se zaměřují na popis místních struktur a platform spolupracujících subjektů v oblasti prevence rizikového chování. Dále analyzují specifika jednotlivých lokalit a spolupráci s vybranými základními školami. Příspěvek přináší praktický vhled do způsobu navazování a udržování spolupráce a do implementace aktivit a reflektuje charakteristiky a potřeby jednotlivých lokalit. Tím může být inspirativní pro podobně koncipované projekty.

Jaroslav Šejvl & Miroslava Mašlániová: Subjekty ideálně zapojené do komunitní prevence

Prevence rizikového chování, která se zaměřuje na děti a dospívající, postrádá v České republice systematickou provázanost v úvahu přicházejících participujících subjektů. Příčiny tohoto stavu spočívají zejména v nejednotné gesci výkonu prevence, ve způsobu financování subjektů provádějících primární prevenci, nedostatku lidských zdrojů, neexistenci jednotného konceptu pregraduálního vzdělávání a obecně v nedocení významu prevence.

Cílem prezentace bylo představit ty subjekty, které jsme v rámci projektu zapojili do tvorby komunitní prevence. Rovněž vysvětlujeme jejich roli v komunitní prevenci.

Cenu adiktologie – a sošku Hlavovzhůra – získal prim. MUDr. Petr Popov za celoživotní přínos pro obor

Elizabeth Nováková & Renáta Habiňáková: Metodika pro práci s třídním kolektivem zaměřená na soft skills

V příspěvku představujeme metodiku *Rozvíjím se*. Ta je zaměřena na rozvoj dovedností dítěte v mnoha oblastech. Každé dítě se v průběhu života setká s řadou náročných situací, ať už v rodině, v mezilidských vztazích, ve svém sociálním prostředí, ve škole, v kontaktu s vrstevníky a podobně. Metodika má napomoci při získávání a upevňování dovedností pro život (life skills), které jsou důležité pro zvládnutí adaptivního chování žáka a napomáhají mu ve zvládnutí každodenních situací. Učitelé a rodiče nemohou zcela eliminovat životní rizika a obtíže, se kterými se děti a dospívající setkají. Každé dítě by však mělo mít možnost zvolit pozitivní přístup pro změnu, důvěrně hovořit s dospělými, kteří mu dokážou naslouchat, porozumět mu a obnovit jeho důvěru v sebe sama. Prostřednictvím vyjádření pocitů, názorů a přání objevuje dítě své hranice, zvyšuje svoji kapacitu pro změnu, posiluje kritické myšlení i smysl pro zodpovědnost. Manuál metodiky *Rozvíjím se* je určen pedagogům, zejména třídním učitelům a školním metodikům prevence, kteří jej budou se třídou implementovat do praxe. Cílem metodiky je kromě pozitivního posilování dovedností dítěte také přispět k procesu komunikace v třídním kolektivu, otevírání nelehkých témat pro diskuzi, budování pozitivních vztahů s vrstevníky a napomáhat tak ke zdravému vývoji dětí.

Filip Šedivý & Lenka Skácelová: Návrh struktury pilotního preventivního metodického programu zaměřeného na práci s rodiči k posilování jejich rodičovských kompetencí – Rodina spolu

Metodika Rodina spolu je pilotním návrhem preventivního programu zaměřeného na práci s rodiči, jehož cílem je posilování rodičovských kompetencí. Metodika vychází z předpokladu, že rodiče hrají v prevenci rizikového chování dětí zásadní roli, a cílí na rodiče dospívajících ve věku 10 až 13 let. Je rozdělena na teoretický úvod a popis průběhu pěti setkání. Program má pomoci rodičům porozumět nástupu možného rizikového chování v kontextu vývojových změn, kterými dospívající v tomto období procházejí, a zvýšit povědomí rodičů o značném vlivu preventivního působení rodiny.

Jaroslav Šejvl, Miroslava Mašlánirová & Tadeáš Samuel Zborník: Vzdělávání zdravotnických pracovníků v krátkých intervencích v oblasti závislosti, poruch příjmu potravy a sebepoškození

Poskytování zdravotních služeb tvoří nedílnou součást komunitní prevence – jak v oblasti primárních, tak i sekundárních, případně i terciárních přístupů. Je tedy nedílnou součástí nejen prevence, ale s ohledem na svůj obsah i včasné diagnostiky, krátké intervence, léčebné i následné péče. Vzdělávání lékařů (pediatrů, psychiatrů) a středního zdravotnického personálu v oblasti jedné z významných komodit – krátkých intervencí – můžeme oprávněně považovat za stěžejní pilíř prevence. V našem příspěvku jsme se zaměřili

na představení 18 vytvořených bloků krátkých intervencí, které se věnují všem třem formám rizikového chování, jež byly v projektu řešeny. Jednalo se o látkové i nelátkové závislosti, poruchy příjmu potravy a sebepoškození.

Roman Gabrhelík, Svetlana Skurtveit, Michal Miovský & Jaroslav Šejvl: Evaluační pilotního zavedení preventivních aktivit v oblasti duševního zdraví dětí a dospívajících v různých lokalitách České republiky

Evaluační aktivity v oblasti prevence rizikového chování je nyní již standardem v rámci evidence-based přístupů, který dále šíříme jako doporučené intervence. Součástí mezinárodního projektu zaměřeného na vývoj a pilotní ověření regionálního vzdělávacího modulu prevence duševního onemocnění u dětí a dospívajících, s důrazem na rizikové chování, bylo ověření pilotního zavedení vybraných intervencí. Představujeme výsledky hodnocení preventivních aktivit, které byly navrženy na základě identifikovaných individuálních potřeb ve třech odlišných lokalitách v České republice: v městské části Praha 11 a v územních částech Orlová a Havířov v Moravskoslezském kraji. Evaluační část projektu byla realizována ve spolupráci s partnerem projektu, kterým je Norský institut veřejného zdraví.

Jaroslav Šejvl, Roman Gabrhelík, Svetlana Skurtveit & Michal Miovský: Role partnera projektu

Norský institut veřejného zdraví (NIHP) je vládní agenturou Ministerstva zdravotnictví a pečovatelských služeb v Norsku, pobočky se nacházejí v Oslu a Bergenu. NIPH odpovídá

Projektový tým COPERISK. Zleva: J. Šejvl, R. Habiňáková, E. Nováková, T. S. Zborník, S. Skurtveit, R. Gabrhelík, L. Skácelová, A. Tejkllová a F. Šedivý

za produkci znalostí a systematické přezkoumávání zdravotnictví a poskytuje znalosti o zdravotním stavu obyvatelstva, ovlivňujících faktorech a způsobu, jak je zlepšit. Institut je národní kompetenční institucí a zaměřuje se také na fyzické a duševní zdraví, faktory životního prostředí, zneužívání návykových látek, tabáku a na preventivní opatření na podporu zdraví obyvatelstva. V rámci projektu plnil jak roli supervizora a intervizora vznikajících vzdělávacích modulů jako celku, tak i při identifikaci jeho jednotlivých částí, tedy prováděl supervizi základního modulu, tří specifických modulů, dále pak korekci po implementaci, supervizi evaluace přípravy a procesu. Dále se pak podílel na supervizi vznikajících dílčích metodických materiálů a též na evaluaci školení (dopad na cílovou skupinu a využití v praxi), na přípravě odborných náplní informačních aktivit (konference, semináře, odborné články) a jejich evaluaci a jako poslední na vzniku a šíření vědeckých publikací.

**Jaroslav Šejvl, Elizabeth Nováková & Andrea Matějková:
Udržitelnost preventivní aktivit projektu po jeho ukončení**

V projektu jsme vytvořili funkční síť vyškolených profesionálů, kteří pracují buď ve školním prostředí, nebo při volnočasových aktivitách s dětmi, dospívajícími a jejich zákonnými zástupci. Cílem projektu bylo vytvořit preventivní instrumenty a zajistit vzdělání pro cílovou skupinu projektu, kterou jsou uvedení profesionálové. Primárním příjemcem jejich aktivit jsou děti, které jsou ohroženy nebo vykazují znaky následujících duševních onemocnění – látkové a nelátkové závislosti (F 10 až F 19, F 63), abúzus – zneužívání – látek nezpůsobujících závislost (F 55), poruchy příjmu potravy (F 50) a sebepoškozování (X 60 až X 84; Z 91.5). Pro udržitelnost a funkčnost vytvořené implementační sítě jsme vyškolili další vzdělavatele v prevenci, kteří budou po ukončení projektu vzdělávat za využití vzniklé projektové metodiky a dalších vytvořených preventivních instrumentů ostatní profesionály. Udržitelnost aktivit po ukončení projektu je založena na replikovatelnosti postupů a aktivit, které byly v průběhu projektu vytvořeny a odpilotovány. Těmito vzdělavateli jsou zaměstnanci ze spolupracujících institucí a organizací. Udržitelnost je založena i na přenosu tří ověřených modulů individuálně do dalších komunit a regionů v ČR a implementační podpora zájemců o přenos na základě jejich zájmů, možností, zjištěných limitů a možností daných tuzemskou adaptací celého modulu.

Všechny příspěvky konference byly zpracovány v rámci projektu Vývoj a pilotní ověření regionálního vzdělávacího modulu prevence duševního onemocnění dětí a dospívajících s důrazem na rizikové chování; ZD-ZDOVA1-012.